

ÇAMLIDERE YÖRESİNDE UNUTULMUŞ BİR KÜLTÜREL ZENGİNLİK: AVDAN KİLİMLERİ

H. Nurgül BEĞİÇ - Ayşe SARICAN*

ÖZ

Türkler, Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinden aktararak gelen uygarlıkların birikimlerini öz değerleriyle harmanlayarak kendilerine has kültürlerini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda dokumacılık alanında da yöreden yöreye değişen motif ve renk zenginliğini ortaya koymuşlardır. Orta Asya'da konar-göçer yaşayan Türkler Anadolu'ya taşıdıkları dokuma kültürlerini yaşamlarının hemen her alanında kullanarak sürekliliğini sağlamışlardır.

Geleneksel dokumacılık sanatı günümüzde Anadolu'nun birçok yerinde sürdürülmektedir. Ağrı, Aksaray, Balıkesir, Çanakkale, Gümüşhane, Isparta, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Manisa, Muğla, Niğde, Samsun, Sivas, Tokat, Uşak ve Yalova gibi birçok ilimiz dokumacılığın yapıldığı merkezlerdendir. El dokumacılığı, insan gücü ile çalışan tezgâhlarda, el emeğine dayalı bir üretimdir. Günümüzde, azalarak da olsa üretimi devam eden kilim, cicim, sumak, sini (zili) adıyla anılan her biri farklı tekniklerle dokunan dokumaların hepsine düz dokumalar denilmektedir.

Bu çalışmada Ankara, Çamlıdere, Avdan Mahallesi'nde (köyünde) geçmişte üretimi yapılan günümüzde ise üretimi yok olmuş düz dokumalardan olan kilimler araştırılmıştır. Bu amaçla konuya

* Doç. Dr. / Uzm. Öğrt. - İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü / Çamlıdere Belediyesi
e-posta: begincnurgul@gmail.com / aysesarican83@gmail.com / ORCID: 0000-0002-5727-7516 /0000-0002-5809-0905
Makale Türü: Araştırma makalesi/ DOI: <https://doi.org/10.342.42/akmbaris.2021.156>
Makale Gönderim Tarihi: 22.05.2021 / Makale Kabul Tarihi: 12.11.2021

ilişkin yazılı ve sanal kaynaklar taranmış sahada gözlem ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yöre halkından alınan bilgiler doğrultusunda ulaşılabilen kilim dokumalar incelenerek değerlendirilmiştir. Çalışma, günümüzde yörede kilim dokuma geleneğinin unutulmaya yüz tutması nedeniyle kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılması açısından ayrıca önemlidir.

Anahtar Kelimeler: *Ankara, Çamlidere, Avdan, El sanatı, Geleneksel dokuma, Kilim, Desen.*

ABSTRACT

A FORGOTTEN CULTURAL WEALTH IN THE ÇAMLIDERE REGION: AVDAN RUGS

The Turks, It has created a unique culture by blending the accumulations of civilizations that have passed down from thousands of years of history of Anatolia with their own values. Weaving is one of the traditional handicrafts that have created a rich variety from region to region in the Anatolian geography. Set in history- Turks living as nomads do not weave with their cultural accumulation from Central Asia to Anatolia, from the tent, cedar, from the carpet, to the rug, from the sack, saddlebag, used in many places from clothing to cover. Weaving, which has an important place in the girl's dowry, is one of our traditional values that have preserved their functionality in all areas of life from birth to death.

Weaving, which has an important place in Turkish handicrafts, Today it is carried out in many parts of Anatolia. Ağrı, Aksaray, Balıkesir, Çanakkale, Gümüşhane, Isparta, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Manisa, Muğla, Niğde, Samsun, Sivas, Tokat, Uşak and Yalova Like many of our provinces are the centers of weaving. Hand weaving, in human-powered benches, It is a process based on manual labor. Today, The production of rugs, albeit decreasingly, cicim, sumak, sini(zili) All of the weavings, each of which are named with different techniques, are called flat weavings.

In this study, Ankara, Çamlidere, Avdan In the quarter (village), the textiles that were produced in the past will be investigated. For this purpose, written and virtual resources related to the subject will be scanned, On-site observations and interviews will be carried out and the products found will be examined and evaluated in line with the information obtained from the local people. Work, This cultural value, which is about to be forgotten due to the lack of weaving production today, is important in terms of recording and transferring it to future generations.

Keywords: *Ankara, Avdan, Çamlidere, Handicraft, Traditional weaving, Rug, Pattern.*

1. GİRİŞ

Türkler, doğudan batıya doğru göç ederken, Orta Asya'daki kültürel birikimlerini yeni yerleştikleri bölgelere taşımış, yerleştikleri yeni coğrafyalarda mevcut kültürel birikimle birleştirerek büyük bir kültürel zenginliğin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Özellikle Anadolu, çağlar boyunca kadim medeniyetlere ev sahipliği yapan bir coğrafya olması bakımından, Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri kültürlerini, bu topraklardaki kültürel zenginlikle buluşturdıkları Türk kültür havzasında önemli bir coğrafya olmuştur. Anadolu sahası el sanatları, Türk el sanatları geleneği içinde kendine öz yapısıyla kültürel etkileşim tespit edilebildiği bir zenginlik ve çeşitliliğe sahiptir.¹

1 H. Nurgül Begiç, Ceren Öz, "Geleneksel El Sanatlarımızdan "Palu Çakması" nın Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Çalışma", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, s.182.

Anadolu sahası el sanatları içerisinde dokumacılığın ayrı bir yeri vardır. Bu bağlamda dokumacılık da Anadolu coğrafyasında çeşitlenmiş el sanatlarından. Bu coğrafyada yapılan el dokumacılığı geleneği yöreden yöreye zengin bir birikime sahiptir. İnsanoğlu barındığı mekanlarda yer yaygısı olarak kilim, cicim, sumak, sili ve halıyı kullanmıştır. Dokuma, toplumsal hayatın gelişmesiyle birlikte yaşanan iklim ve coğrafyanın özelliklerini yansıttasının yanı sıra inanç, sosyal statü, medeni durum gibi birçok unsurun ayırt edici mesajlarını veren maddi kültür özelliklerini de kazanmıştır. “İnsanoğlunun yaşamında fonksiyonel olarak karşımıza çıkan dokumalar; iki veya daha çok iplik grubunun farklı biçimlerle birbiri arasından geçerek meydana getirdiği bir üründür. Tarihsel süreçte, dokumacılık sanatının en yaygın merkezleri olarak bilinen. Türklerin ana yurdu Orta Asya civarı ve Anadolu’dur.”²

“Türkiye’de halı dokumacılığı, Anadolu’nun binlerce yıllık tarihinde ev sahipliği yaptığı medeniyetlerin kültür mirasıyla yorumlanan Türk halı dokumacılığının kendi öz değerlerini zengin bir içerikle çeşitlendirdiği kültürel birikimi ifade etmektedir. Halı dokuma geleneği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri’ ne 2013 yılında bildirimde bulunan Ağrı, Aksaray, Balıkesir, Çanakkale, Gümüşhane, Isparta, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Manisa, Muğla, Niğde, Samsun, Sivas, Tokat, Uşak ve Yalova illerinin tespitiyle kaydedilmiştir. Türkiye’de halı dokumacılığında kullanılan renkler, motifler ve hammaddeler bakımından önemli merkezlerden biri de Bergama’dır.”³

Günümüzde Anadolu coğrafyasında dokuma geleneği farklı alanlardaki birçok işlevi nedeniyle sürdürülmektedir. Düz dokumalar dokuma tekniğine göre dört gruba ayrılır. Bunlar; kilim, cicim, sumak, (sini) zili olarak adlandırılır. Bu dokuma türleri taşıma kolaylığı nedeniyle yer yaygısı, örtü, minder gibi ev donatıları ile taşıma ve saklama amaçlı çuval, heybe, torba olarak da kullanımı tercih edilmektedir.

“Doğumdan ölüme kadar hayatının önemli bir parçası olan dokumalar, Sadece günlük hayatta kullanılan bir obje olmayıp, ölüm sonrası ritüellerde de önemli rol almıştır. Kişi son yolculuğuna bu dokumalardan birine (ölü battaniyesi) sarılarak uğurlanmıştır. Kadınlar kendi dokudukları beşik ile çocuğunu sırtına sarmak için kundak bağında, evinin yaygısında, seccadesi, mushaf kılıfı, silah torbası, minderi, yastığı, hayvan heybesi, at ve öküz örtüsü, çuvalı, kapısının perdesi, hamur kabı kılıfı, tuz torbası ve kara çadırına kadar hayatını sürdürebilmek için ihtiyaçlarını çeşitli tekniklerle yaptığı dokumalarla karşılaşmıştır.”⁴

Hayvancılıkla geçimini sağlayan Anadolu insanı özellikle küçükbaş hayvanların etinden, sütünden yararlanmalarının yanı sıra yününden de faydalanmıştır. Koyun, kuzu, keçi gibi küçükbaş hayvanlardan elde ettikleri yünlerden eğirip ip haline getirerek örgü ya da dokuyarak yer yaygıları, çuval, örtü, giyim, kuşam yatak, yorgan, yastık yapmak için kullanmışlardır. Dokumalarda kullanılan yün ve kıl liflerinin bölgede yaşayan hayvanlardan elde edildiğini, dokumanın hayvancılığa dayalı yapıldığını, buna bağlı olarak ise keçi kılının koyun kılına göre dayanıklı olması ve yaşanan coğrafyada keçinin çok olmasına dayanarak geniş kullanım alanı bulduğunu söylemek mümkündür. İkinci sırada ise koyun yünü yer almaktadır.

“Dünyadaki diğer bölgelerde olduğu gibi Anadolu’da da halı dokumacılığı globalleşme, endüstrileşme ve köyden kente göç gibi toplumsal değişimlerden doğrudan etkilenmektedir. İnsan-

2 Ayşe Gamze Öngen, “Çağdaş Türk Kirkitli Dokuma Sanatçıları”, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 2016, s. 61.

3 AREGEM. *Halı Dokuma Geleneği*. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-51121/hali-dokuma-gelenegi.html>

4 Neriman Gürgünoğlu Kırzioğlu, *Altaylar’ dan Tunaboyu’ na Türk Dünyası’ nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, Ankara, 2001, s. 1.

ların hayatını sürdürebilmek amacıyla başlattığı ve daha sonra ergonomik ve sanatsal boyutu da ekleyerek üst düzeye taşıdığı halı dokumacılığı; zamanla hammaddenin temin zorluğu, yoğun emek ve zaman gerektirmesi, makineleşmeye dayalı olarak seri üretimin artması ve çeşitli liflerin üretime katılması ile zayıflamaya başlamıştır. El dokuma halılara talebin azalması, halı dokuma geleneğinin değişimine sebep olmuştur. Özellikle Türkiye’de halı dokuma geleneğinin sürdürüldüğü merkezlerde, geleneksel halı dokumalar, turistik eşya olarak dokunmaya başlamış ve gelenek, turizmin etkisiyle değişime uğramıştır. Bu durum geleneğin farklı bir yönde farklı bir amaçla süregelmesini sağlarken beraberinde halı dokumacılığı yapan merkezlerde çeşitliliğin azalmasına, pek çok motif ve desenin üretilmemesi sebebiyle yok olmasına neden olmuştur. Geleneğin değişimi ile birlikte geleneksel bilginin aktarılamaması halı dokuma geleneğinin gün geçtikçe azalmasının sonucunu doğurmuştur.⁵

Bu çalışmanın amacı; Ankara Çamlıdere Avdan köyünde geçmişte düz dokuma tekniği kullanılarak yapılan dokumaların incelenerek kayıt altına alınmasıdır. Diğer taraftan çalışma, Ankara Çamlıdere Avdan köyünde bulunan dokumaların daha önce araştırılmamış olması ve unutulmaya yüz tutmuş kültürel zenginliklerimizden olması nedeniyle önemlidir. Anadolu’da yaygın olarak kullanılan geleneksel dokumaların üretimini yapan kişilerin sayısı hızla azalmakta ve kullanım alanları da daralmaktadır. Geçmişimizde var olan bu kültürel değerimizin gelecek nesillere aktarılıp Ankara Çamlıdere ve çevresinde kullanılan Avdan kilimlerinin bilinirliğini artırmaktır.

2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE DOKUMA TARİHİ

Dokuma yaşamsal ihtiyacı karşılama nedeniyle Türk kültür tarihinde hemen her dönemde üretilmiş ve kullanılmıştır. Tarihsel süreçte yaşam biçimleri ve hayvancılık uğraşısının etkisiyle gelişme göstermiş ve Orta Asya’dan Anadolu topraklarına taşınarak sürdürülmüştür. Yaşamsal ihtiyaçların birçok alanında kullanılan dokumalar, yetiştirilen hayvanlardan elde edilen yünlerin işlenmesiyle üretilmiş ve her döneme özgü ürünlere dönüşmüştür. Bu ürünler Türk kültürünün zenginliklerinin bir parçasıdır.

Türklerin Orta Asya coğrafyasındaki yaşamları, bölgenin coğrafi yapısı ve iklimine göre şekillenmiştir. Büyük bir bölümü tarım yapmaya elverişli olmayan ve çok sert iklim koşullarının sürdüğü bu coğrafyada konar-göçer yaşam biçimini seçmişlerdir. Bu yaşam biçiminde hayvancılık yapmışlar ve yaşam şartlarını hayvanların beslenmesine göre belirlemişlerdir. Yıl boyunca sulak ve yeşil otlakları takip ederek hareketli bir yaşam sürmüşlerdir. Yerleşik yaşamları olmaması sebebiyle iklim şartlarına uygun ve taşınması kolay eşyalar seçmişlerdir. Birçok eşyalarını besledikleri hayvanlarından elde ettikleri yünleri değerlendirerek üretmişlerdir. Bu bağlamda keçe başlangıçta en çok kullanılan dokuma ürünü olmuştur.

Keçe, “yün liflerinin sıcak su ve sabun yardımıyla nemli bir ortamda sıkıştırılmasıyla oluşturulmuş atkısız ve çözgüsüz tekstil ürünü olup, Türklerin dünyaya armağan ettiği en eski tekstil türüdür.”⁶

Keçeden yaptıkları çadırların içinde, yünleri eğirip basit tezgâhlarda yer yaygıları, örtüler, yük taşımak için çuval ve heybelerini dokumuşlardır. Yaşamsal ihtiyaçlar için kullanılan dokumalar, zamanla başka işlevlerde yüklenerek günümüzde oldukça geniş bir alanda kullanılmaktadır.

5 H. Feriha Akpınarlı, H. Nurgül Begiç, Gonca Kuzay Demir, Çözgüden Düğüme, Düğümden Motife Bergama Halıları, Ankara, 2020, s. 2-3.

6 H. Nurgül Begiç, *Türk Keçecilik Sanatı*, Ankara, 2017, s. 14.

“Türkler, İskitlerden başlayarak hareketli yaşam sürdürerek geçimlerini hayvancılıkla sağlamışlardır. Kültürleri de bu yaşam biçimine uygun olarak gelişmiştir. İhtiyaçlarını ellerinde bulunan malzemelerden karşılamışlardır. Döneme ait önemli kaynaklar atalarını gömdükleri mezar odalarında(kurgan) bulunan eşyalardır. Kurganlara yalnız insan ve atlar gömülmemiştir. Arkeolojik kazılarda çıkarılan değerli eşyalar arasında eyerler, koşum takımları, kazanlar, oklar, bıçaklar, kılıçlar, mücevherler, mobilyalar, halılar, kilimler vb. bulunmaktadır.”⁷

“İskitler döneminden kalma eserler incelendiğinde dokumacılığın önemli üretimlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Göçebe hayatın gereği dayanıklı ve taşınması kolay ürünler üretmişlerdir. Altay dağlarındaki kazılarda çıkarılan düz dokuma buluntuların teknikleri M.Ö. 2. yüzyılda karmaşık (sofistik) dokuma tekniğinin ulaştığı yüksek dereceyi göstermektedir. Bölgede üretilen bu tekstiller sadece bu bölgede yetişen bir cins koyun yünü ile dokunmuştur”.⁸

Özellikle koyun ve kuzu yününden dokumaların bu alanda geniş bir üretim ve kullanım alanı olduğunu göstermektedir.

İskitler dönemindeki yaşam şekli, sonrasında kurulan Hun devletinde de süregelmiştir. Göçebe Hun toplumunda kadınlar ve kızlar ihtiyaçlarını karşılamak için keçe yaygı, halı, kilim ve kumaş üretmişlerdir. Göçebe hayat sürdüren topluluk bütün sanat anlayışları, ürettikleri eşyalara yansımıştır. Savaşçı ve konar-göçer olan Hunlar lifleri çok yakından tanımış ve iyi bir şekilde değerlendirmişlerdir.⁹

“Hun devletinden sonra kurulan Göktürk ve Uygurlarda da benzer yaşam biçimi sürdürmüş ve buna kültürel gelişme göstermiştir. “Göktürk, Kanglı ve Uygur Kağanlıkları devrinde (745-911), Doğu Türkistan’da, Uygurların eski başkenti Koço bölgesi bir kilim ve halı üretim merkeziydi”.¹⁰ Türklerin Orta Asya tarihinde oluşan kültürlerinde hareketli yaşam biçiminin etkisinde gelişme göstermiştir.

XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud’un kaleme aldığı Divanü Lûgati’t- Türk adlı eserinde “Kiwiz” kelimesini “yaygı; yani halı ve kilim gibi şeyler”¹¹ olarak tarif ettikten sonra “Küvüz”ü de “yaygı; yünden dokunmuş döşek, halı, kilim ve yaygı gibi şeyler”¹² olarak tanımlamaktadır. Dokumacılıkta kullanılan terimler hakkında; Arış kelimesinin, “eriş; dokumanın tezgâha sarılmış olan ve uzunluğuna bulunan telleri”¹³, Arkağ kelimesinin; “argaç; bez, halı, kilim gibi şeyler dokunurken enlemesine atılan ip veya iplik”¹⁴ anlamına geldiği belirtilmektedir. Bu eserdeki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, dokumacılık sanatı Türk kültüründe köklü bir geçmişe sahiptir.

“Türklerin Anadolu topraklarına göç ederek yeni bir yaşama başlamaları ile birlikte taşıdıkları kültürlerin etkisiyle burada da kendilerine has kültürlerini oluşturmuşlardır. Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde dokuma yaşam içinde her zaman önemli bir üretim alanı olmuş ve hayvancılıkla geçinen yörelerde farklı dokuma örnekleri oluştur-

7 İlhami Durmuş, İskit Kültürü Türkler Ansiklopedisi, 2002, s. 23.

8 Janet Harvey, *Traditional Textiles of Central Asia*, London, 1996, s. 69.

9 Fikri Salman, “Başlangıcından Türkiye Selçuklularına Kadar Türklerde Tekstil ve Dokumacılık Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, s. 211.

10 Bekir Deniz, “Orta Asya Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygıları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara: 2002, s. 205.

11 Besim Atalay, *a.g.e.*, s. 366.

12 Besim Atalay, *a.g.e.*, s. 164.

13 Besim Atalay, *a.g.e.*, s. 61.

14 Besim Atalay, *a.g.e.*, 118.

*muşlardır. "XVIII-XIX. yy' lar da daha çok, konar-göçer yaşantıya uygun, namazlık, seccâde, yer sergisi, duvar örtüsü (duvar kilimi), sedir (makat-divan) örtüsü, yük örtüsü (yük kilimi), yastık, beybe, çuval ve torba gibi dokuma türleri dokunmuştur."*¹⁵

Osmanlı İmparatorluğu içinde her boyun kendine özgü motifleriyle dokudukları halılar ve düz dokumalar, boylar tarafından farklı adlarla anılmıştır.¹⁶

*"16. yüzyıl Bergama halılarında geometrik motifler kullanılmıştır. Genellikle halı zeminleri iki veya üç karenin üst üste yerleşmesi şeklinde biçimlenmiştir. Kare ortalarında sekizgen ve altıgenler yerleştirilmiş ve kenarlarında ince bordür-kalın bordürler (kenar suyu) ve halının başlangıç ve bitiş kısımlarında da bordür kullanılmıştır. Bordürlerde yıldız motifleri dikkati çekmektedir."*¹⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile birlikte kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde 1950'li yıllara kadar halkın yaşamında köklü değişiklikler olmamıştır. Bu tarihten itibaren tarım ve hayvancılık alanında modernleşme çabaları ile birlikte işgücü ihtiyacı azalmış, diğer taraftan sanayi yatırımlarının hızlanması sonucu yeni kurulan fabrikalarda işçi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Fabrikaların bulunduğu kentlere köylerden göç yaşam biçimlerinin değişmesine neden olmuştur. Köylerde yaşayan nüfus giderek azalmaya başlamış ve kentlere yerleşenler sanayi ve teknolojinin ürettiği yeni ürünleri talep etmeye başlamıştır.

Geçmişte Anadolu'da teknikleri, kendine özgü motifleri, renkleri ve kompozisyonlarıyla çeşitlenen yaygın bir dokumacılık geleneği ve dokumacılıkla ünlenen merkezler bulunurken, günümüzde dokumacılığın aktif bir şekilde sürdürüldüğü sınırlı saha mevcuttur. Oysaki Anadolu dokumacılığında kendine özgü teknik, motif, renk ve kompozisyonlarıyla her saha dokumacılık geleneğini ve ürünlerini imgeye dönüştürebilecek potansiyelindedir. Dokumacılık geleneğini ve ürünlerinin farkındalığı ve bunları bir imge olarak kullanılmasının faydası sonucunda, her köy, her ilçe veya her il yerel kültür ürünlerini bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası bir tanınırlığa ulaştırabilir. Böylelikle, asırlardır sürdürdükleri gelenekler vasıtasıyla, imgeleri turistik ve ekonomik bir değere dönüştürebilir.¹⁸ Bu nedenle bu makalenin ana amaçlarından biri Ankara Çamlidere ve çevresinde kullanılan Avdan kilimlerinin bilinirliğini artırmaktır. Bugün unutulmaya yüz tutmuş olan yöredeki dokumacılık geleneğini tespit etmek ve dokumaların incelenmesiyle bu ürünlerin özelliklerinin belirlenmesi, gelecek nesillere kültürel birikimin aktarılması amacıyla değer taşımaktadır. Yöredeki dokumacılık geleneği hakkında bilgi vermeden önce bölge hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

3. ANKARA ÇAMLIDERE İLÇESİ AVDAN KÖYÜ

İç Anadolu Bölgesinde konumlu olan Ankara , Türklerin bölgeye yerleşmesinden önce birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

"Ankara ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkan buluntular burasının tarih öncesi devirlerde iskân edildiğini göstermektedir."¹⁹ Hititler, Frigler, Lidyalılar,

15 Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara, 2000, s. 56.

16 Bekir Deniz, *Osmanlı Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, s. 386.

17 H. Feriha Akpınarlı vd., *a.g.e.*, s. 39.

18 Gonca Kuzay Demir, "Kent İmgelerinin Değerlendirilmesi Bakımından Manisa", *Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 2015, s. 500-512.

19 Arif Erzen, *İlkçağ' da Ankara*, Ankara, 1946, s. 9.

*Galatlar, Romalılar ve Bizanslılar dönemine ait eserler, Türklerin Anadolu'ya gelmeden önceki sakinleri hakkında bilgi vermektedir. Bakır çağında Ankara ve çevresi büyük önem kazanmıştır. Karaoğlan, Ahlatlıbel ve Eti yokuşu kazılarında ortaya çıkarılan yapılar, araç ve gereçler bu dönemde Ankara çevresinin önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Ankara ve çevresinde köylerin kurulduğu, hayvanların büyük bir bölümünün evcilleştirildiği, tahıl ekiminin yapıldığı ve kısmen dokumacılıkta uğraşıldığı anlaşılmaktadır.*²⁰

Türklerin IX. yüzyıldan başlayarak Anadolu topraklarını yurt edinmeleri sonucu burada yeni bir dönem başlamıştır.

*“Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmesi ile birlikte Türk toplulukları Ankara ve çevresine yerleşmişlerdir. Anadolu'da XIV. yüzyıl kayıtlara göre belirlenen saptama 890 Oğuz boyu adı taşıyan köyden 49 tanesinin Ankara ve çevresinde olduğu bilinmektedir. Bu köylerden Kayı, Bayad, Yazır, Döğer, Dodurga, Avsar, Kızık, Karkın, Bayındır, Peçenek, Çavundur, Çepni, Eymür, Ala-Yuntlu, Yüreğir, İğdir, Yuva ve Kınık başta olmak üzere 18 Oğuz boyunun adı bu çevrede tespit edilebilmektedir. 24 Oğuz boyu adının 18 tanesinin Ankara ve çevresinde bulunması çeşitli Oğuz boylarının bu coğrafyada yerleşmiş olduğunu göstermektedir.”*²¹

Çamlıdere ilçesine bağlı Peçenek, Bayındır, Avşarlar köy isimlerinin varlığı Oğuz boylarının bu bölgede iskân edildiğini göstermektedir.

Çamlıdere Ankara iline bağlı ilçedir. Çamlıdere ilçesi kent merkezine 100 km. kuzey batısında engebeli bir araziye sahiptir. Konumu yönünden Çamlıdere, vadiler ve yaylalar bölgesi özelliğini taşımaktadır. Son yıllarda yapılan yatırım ve projelerle kendini turizme açmış, bu alanda da büyük yol kat etmiştir. 2012 yılında yapılan düzenlemeler sonucunda Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında ilçeye bağlı köyler mahalle statüsüne dönüşmüştür.

*Çamlıdere ilçesinin kuzeydoğusunda yer alan Avdan Köyü, 1734 metre rakımlı Diklice (Diklim) Tepe'nin güney yamaç plato düzlüğünde, ilçe merkezine 8 km uzaklıkta, Kızılcahamam, Çamlıdere karayolu yakınında, 1380 metre rakımda orman bitişiği yerleşkelerindedir. Kuşçular, Bardakçılar, Çamkoru Doğa Parkı Alanı ve Bulak (Kızılcahamam) köyleri ile komşudur. Ayrıca adını aldığı “Avdan” ve “Avlak” kelimeleri av yapılan saha anlamına gelmektedir. Coğrafi yapısı engebeli olan Avdan Köyünün yerleşim alanı ise düzlüktür. Bulunan bilgilere göre Avdan Köyü, XIV. asırda Türkmen beylerinden Kazan-Tekke Köyü'nde türbesi bulunan Duman Ağa oğlu Turasan Bey'in vakıf mülkü olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise önce Yabanabad (Kızılcahamam) kazası Şorba (Ali Dede Şeyhler) nahiyesine bağlanan Avdan, 1953 yılında Çamlıdere ilçesi Merkez bucağına bağlanmıştır.*²²

Geçmişte köy halkı geçimini şehir merkezine yakın köylere ağaç verip karşılığında tahıl aldıklarını geçimlerini kerestecilikle sağladıklarını ve bunun yanında tarım işleri, küçük ve büyük baş hayvancılık ile uğraşmışlardır. Özellikle coğrafyanın uygun olmasından dolayı Ankara geçisinin yoğunlukla bulunduğu bölgeler arasında olduğu bilinmektedir. Ayrıca yöre halkı küçükbaş hayvanlarına (keçi ve koyun) “davar” ismini vermektedir. Günümüzde köyde az sayıda kalan birkaç hane geçimini hayvancılıktan sağlamaktadır. Araştırma kapsamında yörede dokuma yapmış yaşlı kadınlarla görüşme yapılmıştır. Bu kadınlar yazları köyde kışları ise şehirlerde bulunan çocuklarının yanında yaşamaktadırlar.

20 İlhami Durmuş, *Osmanlı Dönemine Kadar Kızılcahamam-Çamlıdere Çevresi; Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam-Çamlıdere Yöresi*, Ankara, 1997, s. 31.

21 İlhami Durmuş, *a.g.e.*, s. 36-37.

22 Abdülkerim Erdoğan, *Çamlıdere Tarih ve Kültür Atlası*, Ankara, 2011, s. 402-407.

Fotoğraf 1: Çamlıdere Avdan Köyü (Sarıcan, 2019)

İlçeye yakınlığı ile bilinen Avdan köyünde (Fotoğraf 1) gençlerin şehir merkezlerine yerleşmesiyle geçmişte yapılan özel gün ritüellerinin unutulmaya başladığı görülmektedir. Avdan Köyünde görülen el sanatları, yöre halkının tarımın yanında işlerinin az olduğu dönemlerde, özellikle keçi kılını birtakım işlemlerden geçirip ip haline getirilen yünle, beş şişe kadın, erkek ve çocuk çoraplarını ördüklerini günümüzde ise yün yerine sentetik ip ile ördükleri çoraplara eski desenleri de kullandıkları bilinmektedir. Bunun yanında kızların çeyizi için kanaviçe, dantel ve oya yapıldığı görülmektedir. Avdan köyünde çevre köylerinden farklı olarak kilim dokuma geleneğinin olduğu ve dokunan kilimlerin kendi ihtiyaçlarının yanı sıra para ya da buğday ile takas edildiği belirtilmiştir.

Çamlıdere köylerinde yapılan araştırmada, 1950'li yıllara kadar hemen hemen tüm evlerde kullanılan kilimlerin ağırlıklı olarak Avdan köyünde dokunduğu tespit edilmiştir. Saha çalışmaları bu köyde yoğunlaştırılarak günümüze ulaşan az sayıda örnek kayıt altına alınmış, geçmişte dokumacılık yapanlarla görüşülerek bölgedeki dokumacılık geleneği ve dokuma teknikleri hakkında bilgi elde edilmiştir.

Elfize Doğan (1935, Yassıören köyü) ile yapılan görüşmede; “Çocukluğumda rahmetli babamla eniştem Çamlıdere Avdan köyüne buğday götürüp, Avdan kilimi getirmişti. O devirde köyümüzde, evlerde yaygın olarak halı, kilim çok azdı. Genellikle varlıklı ailelerin evlerinde gelin odasına bir adet Isparta veya Mucur'da dokunan yer, sedir ve duvar halısı ile altı adet halı yastık alınır. Evin ihtiyacı olan kilim, ekmek mendili, heybe ve çuvallar besledikleri koyun ve kuzulardan elde edilen yünlerden Örencik köyünde dokutulurdu. Her evde en az otuz adet çuval bulunurdu. Yerlerde ve teklemelerde (seki/divan)

pala dokumaların kullanılırdı. Bu dokumalar dayanıklıydı, ancak fareler yerse yıpranırdı.” ifadeleriyle geçmişte dokumacılık geleneğinin gelişmişliği ve dokuma ürünlerin kullanım alanları hakkında bilgi elde edilmiştir.

Çamlıdere merkez Beyler köyü Akkız Taşkan (1942, Çamlıdere Merkez) ile yapılan görüşmede; “Babam çiftçiydi, buğday arpa ekerdi. Erkek kardeşlerimi demircinin yanına verdi. 16 yaşında evlendim ve çeyiz olarak iki yün yatak anamın evinden getirdim. İki tane de kaynanam verdi. Kanaviçeden karyola eteği, sedir örtüsü ile babam küçük bir Demirci halısı bir tane de Avdan kilimi verdi. O devirde Çamlıdere yöresinde halı, kilim çok azdı. Avdan kilimi kıymetliydi. Kilim ve çuvallar koyun yünü ile keçi kılından dokutulurdu (Fotoğraf 2). Dokumaların dayanıklı olması için genelde keçi kılı tercih edilir küçük büyük her boyda ve genişlikte çuval ve heybe dokutulurdu. Çuvalları buğday ve un gibi şeyleri taşımak için kullanırdık.” Avdan kiliminin bölge için kıymetli bir yeri olduğu tespit edilmiştir.

Fotoğraf 2: Çamlıdere Merkez, Zeycan Atasoy'a ait kıl dokuma Çuval (Sarıcan, 2019)

Avdan kilimlerinin üzerinde az desen bulunur (Fotoğraf 3-4). Genellikle yünün doğal hali ve boyanmış yünler ile dokunurdu. Bazılarında ise düz zemin üzerine kuşaklar atılırdı, Avdan kiliminin saçaklısı ve saçaksız olanı vardı. Akkız Taşkın'ın eskiden Avdan kiliminin olduğunu fakat köylere gelen eskiciye verdiğini belirtmiştir. Akkız Taşkan eskilerin kıymetini bilemedik elimizde ne varsa eskiciye verdik elimde kalan eşyaları da oğlu rahmetli Ahmet Naci Taşkan'ın Çamlıdere'de bulunan mescit ve müzelere verdiğini belirtmiştir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 3: Çamlıdere Avdan Köyü Muhtarı Mehmet Durdu'nun ebesinin dokuduğu Avdan Kilimi detay (Sarıcan, 2019)

Fotoğraf 4: Çamlıdere Avdan Köyü Muhtarı Mehmet Durudu'nun ebesinin dokuduğu Avdan Kilimi, Yöreye özgü "Uydu" ve "Eğri" nakış detay (Sarıcan, 2019)

Fotoğraf 5: Çamlıdere Semerkandi Mescidinde sergilenen Avdan kilimi (Sarıcan, 2020)

Zeliha Bülbul (1936, Çamlıdere, Avdan köyü) ile yapılan görüşmede; “Davamız çoktu. Ebem ile anam fengire ile yün eğirirlerdi. Bana da öğretiler. Yün iplerini köyde ve yaylada bulunan çalı kökleriyle boyar kilim dokurlardı. Ebem ile anamın dokuduğu iki adet (Fotoğraf 6-7) kilime gözüm gibi bakarak sakladım. Dokumadan erkeklerimiz için pantolon, şalvar da yapılırdı. İki şak (2 cm) dokumadan bir pantolon çıkardı. İlkbaharda yaylaya çıkarken ufak tefek eşyalarımızı dokumadan yapılan çuval ve heybelere koyar (pala) yaygılara kilimlere yatak yorgan sarardık.” ifadeleri sonucunda geçmişte dokumanın geniş bir kullanım alanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Fotoğraf 6: Çamlıdere, Avdan Köyü Zeliha Bülbul'un annesinin dokuduğu Avdan kilimi (Sarican, 2019)

Fotoğraf 7: Çamlıdere, Avdan Köyü Zeliha Bülbül'ün ebesinin dokuduğu Avdan kilimi (Sarıcan, 2019)

Satı Davarcı (1958, Çamlıdere, Sarıkavak Köyü) ile yapılan görüşmede; “13 yaşında gelin oldum bizim zamanımızda çeyiz olarak yatak, yorgan, minder vardı. Ancak halı kilim yoktu. Evlerimizin her yeri tahtaydı. Süpürür siler otururduk. Köşeye minder atılırdı ve eve gelen onun üzerine otururdu. Benim zamanımda ceviz sandıklar yeni çıkmıştı. Kaynatam bana çeyiz olarak, Bolu Gerede’den bir tane sandık aldı. Eskiden köyde araba yoktu. At ya da eşekle gidilirdi. Bundan dolayı da Çamlıdere’ye sık gidilmezdi. Salı günü de Bökeler köyünde Pazar kurulurdu. Parası olursa para ile gider para olmazsa davar tütüğü (yünü) götürürdü. İhtiyaçlarımızı kaynatam karşılardı. Kaynanam tütüğü eğirir ip haline getirir, kaynatam da bu ipleri Çamlıdere’de pantolon, heybe ve çuval dokutur getirirdi. Ama hiç kilim getirmedi. Ben de görmedim. Bizim burada da dokuyan yoktu.” ifadeleri kayıt altına alınmış, Çamlıdere’nin dokumacılık için önemli bir merkez olduğu görüşüne ulaşılmıştır.

Şerife Demet (1939, Çamlıdere, Avdan köyü) ile yapılan görüşmede; “Küçükken dağlarda koyun ve keçi otlatırdık. Davarları güderken boş durmazdık. Keçi kılını, koyun yünü fengire (kirman) ile eğirip ip haline getirirdik. Bu ipler ile kendimize yelek, erkeklere süveter, çorap örüp, ıstar dokur ya da dokuturduk. İhtiyaca göre kilim, çul, çuval, heybe (pala) gibi günlük kullanım ya da çeyizlik için dokunurdu.” ifadeleriyle ip eğirmenin bölge halkı için özellikle hayvancılığa bağlı olarak sürdürülen önemli bir uğraş olduğu görülmüştür.

Gülezer Yazar (1942, Çamlıdere Avdan köyü) ile yapılan görüşmede; “Kilim dokumayı ebelerimiz annelerimiz dışardaki işlerden vakit buldukça yaparlardı. Ben kilim dokumayı öğrenmedim, tütüğü fengire ile eğirir çorap örerdim.” İfadeleriyle hayvancılık sonucunda elde edilen iplerin farklı şekillerde değerlendirildiği fikrine ulaşılmıştır.

Kamile (1948, Çamlıdere Avdan köyü) ve Hatice Hezel (1940, Çamlıdere, Avdan köyü) ile yapılan görüşmede; “Bizim zamanımızda çeyiz için parça kumaşları ekler duvara asmak için örtü yapardık ona da ‘gayfe örtüsü’ derdik. Kız evi oğlan evi bir yatak bir yorgan, kilim ve bir sofralık bakır verirdi.” Hatice Hezel’in annesi Seyide Bosan, amcasının eşi Asiye Durdu, Hatice yıldız, Fatma Karagöz ve Köy Muhtarı Mehmet Durdu’nun annesi ve ebesi Durhanım Durdu, Rukiye Durdu ıstar dokurdu. Durhanım Durdu yedi çocuğuna birer tane kilim dokudu. Bir tane de kendi için dokudu (Fotoğraf 3-4). Çocuklarına da “Ölünce defnetmeye giderken beni bu kilime sarın ve cenazeden sonra kilimi köy camisine verin.” diye vasiyet etmiştir. “Davarların, koyun yünlerini fengire ile eğirir bükerek boyar ip ederdik. Bölgede çokça bulunan tarlalardan ‘yulgu’ çalısının kökünü getirir küçük küçük doğrayıp kazanlara bir miktar su ile koyup, içine yünleri koyar ve kaynatarak limon sarısı renk elde ederdik. O ipleri de anamız kilim dokurdu. Çerçilerden mavi, kırmızı, yeşil, sarı, pembe boya alırdık, Çalı köklerinden de kendimiz boya yapardık. Kilimler sade ve az nakışlı olurdu. Nakışlar ‘uydu’, ‘eğri’, ‘eysiran’ isimleri ile anılırdı. Evimizin ortasında hanay dediğimiz yerde ıstarımız vardı. Anam kilim, ekmek mendili, buğday, tarhana kurutmak için yaygı, çul, çuval, heybe (pala) dokurdu. Kilimler genelde düz, renkli ve kemerli dokunurdu. Kilimlerin başlangıç ve bitiş yerlerine ‘ıtaz’ denirdi. Kilim istenilen boya gelince kalan çözümlü ipleri ile ikişerli üçerli saç örgüsü örülürdü ya da bükülür elde dikilirdi. Buna da ‘eriş’ denirdi.” İfadeleriyle bölgedeki dokumacılığa ait önemli kavramların adlandırma bilgisine ulaşılmıştır. Yörede 1950-60’lı yıllarda dokuma geleneği yaygındı. Hemen her evde dokuma tezgâhı bulunurdu. Saha çalışmasında yapılan görüşmelerde yörede yaşayan yaşlı kadınların belleğinde bulunan bilgilerden kilim, yaygı, çuval, ekmek mendili ve heybe gibi dokumaların yapıldığı belirtilmiştir. Evlerde basit tezgâhlarda yapılan dokumalarda yünün kalın eğrilmesi makbuldü. Bu iplerin sağlam ve uzun yıllar kullanıldığı için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dokuma tezgâhları (ıstar) dayanıklı ağaçlardan yapılmıştır. Ancak, günümüze ulaşabilen tezgâh bulunamamıştır. Araştırmalar sonucu ortaya çıkarılan dokumalar da genellikle koyun ve keçinin kendi yününün renginde beyaz, kahverengi ve siyah renkler görülse de (Fotoğraf 8-9) kırmızı, sarı, yeşil ve mavi renk ile boyanmış örnekler de bulunmaktadır (Fotoğraf 10). Zemin daha çok beyaz, arasına sarı, turuncu, pembe, siyah ve kahverengi ince çizgildir. Dokumanın atkısı ve çözgüsünde de yün lifi kullanılmıştır. Avdan kilimleri 100 x 150, 150 x 200, 180 x 230, 200 x 300 cm gibi farklı ebatta görülmektedir. Bu kilimlerde yöreye özgü motifler kullanılmıştır bu motifler ise yörede “uydu”, “eğri” ve “eysiran” nakış/yanış olarak bilinmektedir.

“Yaşamın her alanında semboller anlatım dili oluştururken, özellikle de dokumacılık geleneğinde dikkati çekmiştir. Dokumacılıkta semboller, dokuyucunun semboller aracılığıyla dönemin toplumsal yapı ve olaylarını, içinde bulunduğu sosyal çevre ve şartları sözlü anlatım yerine simgelerle, işaretlerle anlatılmasını sağlamıştır. Geçmişten günümüze zengin renk motif ve kompozisyon özelliğine sahip, her biri birbirinden farklı olan Türk halıları, Anadolu’da birçok merkezde dokunmaya devam etmiş, yöre kadınının becerisi ile dokunan bu halılar Türk halı sanatına dair en güzel örnekleri oluşturmuştur. Halılar üzerindeki çeşitli semboller haliya sanat eseri niteliği kazanmıştır. Halılarda duygu, düşünce, olay ve olguların aktarımı, motifler ve renklerle sağlanmıştır. Böylece her motif, haliya bir anlam katar ve ona benzer örneklerinden ayrı bir özgünlük kazandırır hale gelmiştir. Bu anlamda Anadolu halılarındaki motifler ve renkler sözsüz iletişim aracı görevini de üstlenmişlerdir.”²³

23 H. Feriha Akpınarlı vd., a.g.e., s. 68.

Fotoğraf 8: Çamlıdere Kültür Evi ve Etnoğrafya Müzesi'nde Sergilenen Avdan Kilimi (Sarıcan, 2021)

Fotoğraf 9: Çamlıdere Kültür Evi ve Etnoğrafya Müzesi'nde Sergilenen Avdan Kilimi (Sarıcan, 2021)

Fotoğraf 10: Çamlıdere Avdan Köyü Fatma Yıldız'a ait Avdan Kilimi (Sarıcan, 2019)

“Dokuma tekniği ve tarzı, yanlışların sembolizmi boyarmadde özellikleri ve renkleri ile kilimler dokunduğu dönemin, Türkmen boyalarının teknik, ekonomik ve estetik değerlerini aktarabilme özelliğine sahiptir. Dokumalar göçebe hayata uygun kullanıma elverişli, basit tezgahlarda, kıl ve yün malzemeden ürettiği dayanıklı ve estetik değerleri olan eserlerdir.”²⁴ Düz dokumalardan olan Avdan kilimleri, geleneksel özellikleriyle yörede yaşayan ve hayvancılıkla geçinen Oğuz boylarının Orta Asya'dan Anadolu topraklarına getirdiği, gündelik yaşamda yaygın olarak kullanılması nedeniyle asırlarca işlevini kaybetmemiş örneklerdendir. Avdan kilimleri sık dokunmuş motif özelliği ise en sade olan örneklerdir (Fotoğraf 11-12-13). Genellikle düz zemin üzerine zıt renk kuşakların sıralanması ile süslenirken bazı örneklerde de motiflerin kilim üzerine seyrek olarak kullanıldığı görülen Avdan kilim dokumalarında cicim, ilikli kilim ve kilim dokuma tekniği ile kullanıldığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 11: Çamlıdere Avdan Köyü Muhtarı Mehmet Durdu'nun ebesinin dokuduğu Avdan Kiliminde yöreye özgü “Uydu” nakış detayı (Sarıcan, 2019)

24 Aysen Soysaldı, *Düz Dokuma Teknikleri ve Desen Çizim Teknikleri*, Ankara, 2009, s. 3.

Fotoğraf 12: Çamlıdere, Avdan Köyü Zeliha Bülbül'e ait Avdan Kiliminde yöreye özgü "Eysiran" nakış detayı (Sarıcan, 2019)

Fotoğraf 13: Çamlıdere Avdan Köyü Muhtarı Mehmet Durdu'nun ebesinin dokuduğu Avdan Kiliminde yöreye özgü "Eğri" nakış detayı (Sarıcan, 2019)

Yöre halkı geçmişte geçimlerini hayvancılıkla sağlardı. Yetiştirdikleri keçi ve koyunlardan elde ettikleri kıl ve yünü ip haline getirip dokuyarak, yaygı olarak kullanmışlar, çuval yapıp tahıllarını saklamışlar, eşyalarını içinde saklamışlar, kolan yapıp ip olarak kullanmışlar, sofraya dokuyup üzerinde yemek yemişler, heybe yapıp eşyalarını taşımışlar, tohumlarını atmışlar, kıyafet yapıp giymişler, battaniye yapıp cenazelerini sarmışlardır (Fotoğraf 14-15). Tamamen hayvanlardan elde edilen bu ürünler yöre halkının tüm yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamının yanında onlara hareket kabiliyeti kazandırmıştır. Hayvanlarını

daha iyi otlatabilmek için yaylak ve kışlak arasında göç ederek, kıl ve yünden eşyalarını çuvallara doldurup kolanlarla at, eşek sırtına bağlayıp istedikleri şekilde göç edebilmişlerdir.

Fotoğraf 14: Çamlıdere Semerkandi Evi'nde Sergilenen Avdan Kilimleri (Sarican, 2021)

Fotoğraf 15: Çamlıdere Semerkandi Mescidi'nde Sergilenen Avdan Kilimleri (Sarican, 2021)

4. SONUÇ

Türklerin kadim el sanatlarından biri olan dokumacılık, Orta Asya'dan Anadolu coğrafyasına taşınırken büyük bir zenginliğe ulaşmış ve Anadolu sahasının geçmişten getirdiği kültürel zenginliği ile bir mozaik oluşturmuştur. Türk dokumacılık geleneğinde Anadolu önemli bir konuma getirmiştir. Geçmişte canlı bir dokumacılık geleneğinin yaşatıldığı Anadolu coğrafyası, kendine özgü teknik, renk, motif ve kompozisyonlarıyla büyük bir çeşitliliğe sahip merkezleri vardı. Teknolojik gelişmeler, sanayileşme, köyden kentte yaşanan hızlı göçler gibi pek çok sebepten dolayı dokumacılık Anadolu'da hızla azalmıştır. Geçmişte önemli dokumacılık merkezi konumda olan sahaların ve bölgesel olarak adıyla anılan ürünlerin yok olmasına neden olmuştur. Bu duruma örnek oluşturan sahalardan biri de Ankara ili Çamlıdere ilçesi Avdan köyü dokumacılık geleneği ve Avdan köyü kilimleridir.

Asırlardır sürdürülen dokumacılık geleneği, Avdan köyünde dokumacılık geleneğinin gelişimine ve toplumsal yaşantıya bağlı olarak farklı kullanım alanına sahip çeşitli dokuma ürünlerin ortaya çıkmasına ve adıyla anılan Avdan kilimlerinin ortaya çıkmasını sağlamış köklü bir gelenektir. Bununla birlikte 1960'lı yılların başından itibaren köyden kente göç, hızlı kentleşmenin getirdiği gelişmeler, hayvancılığın azalması ile birlikte makineleşmenin etkisiyle seri üretilen dokumalar, yerel imkânlarla evlerde basit tezgâhlarda üretilen dokumalara olan talebin giderek azalmasına ve dokuma geleneğinin yok olmasına neden olmuştur. Zamanla değişen yaşam biçimleri ve ihtiyaçlar, sanayi ve teknolojinin getirdiği yeniliklerle beraber farklı liflerden oluşturulan dokumalar tercih edilmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak Ankara Çamlıdere yöresinde yetiştirilen hayvanların yünlerinden evlerde basit tezgâhlarda düz dokuma olarak üretilen "kilim dokuma" olarak bilinen ve bazı kaynaklarda "kilim, cicim" adı verilen dokuma türünün yer yaygısı, çuval, heybe, örtü ve ölü battaniyesi olarak kullanımının giderek azalmasına ve yok olmasına neden olmuştur.

Gelenek, gelecek nesillere aktarıldığı sürece varlığını devam ettirir. Kuşaklar arası aktarım durduğu zaman gelenek de yok olur. Bugün yörede dokuma geleneğinin aktarımı durmuş haldedir. Yapılan saha çalışmasında bu geleneği bilen az sayıda kadına rastlanmıştır. Bu kadınların yaş ortalaması 60'ın üzerindedir. 60 yaş altı kadın ve erkekler bu geleneği bilmemektedir. Bu sebeple yörede geçmişte zengin bir dokumacılık geleneği olduğu tespit edilse de bu gelenekle ilgili bilgi istenilen düzeyde olmamıştır. Çünkü bu geleneği bilen az sayıda insan da çok uzun süredir dokuma yapmadıkları için kültürel hafızalarını kaybetmişlerdir. Bazı motif isimlerini, kullanılan araç gereç isimlerini ve dokuma çeşitlerinin çoğunu artık hatırlamamaktadırlar.

Günümüzde üretimi tamamen yok olan Çamlıdere Avdan köyü kilimlerinin az da olsa mescit, müze ve evlerde rastlanan dokuma örneklerinin korunmadığı takdirde bir süre sonra yok olacaktır. Bu amaçla yerel dokuma kültürünün yeniden canlandırılarak, öncelikle bölge halkının sahip olduğu bu köklü geleneğinin değerine dair farkındalık kazandırılması, eskiden olduğu gibi üretimlerin yapılması, yeni kuşaklara kültürel belleğin aktarılacak sürdürülebilirliğinin sağlanması, yörenin temsili bir aktarım aracı olarak Avdan kilimleriyle gerçekleştirilebilir. Avdan kilimlerinin zamanın ihtiyaçlarına cevap veren yeni tasarımlarla bölgenin ekonomik ve turistik gelir elde etmesi sağlanır.

KAYNAKÇA

- Akpınarlı, H. Feriha, H. Nurgül Begiç ve Gonca Kuzay Demir. *Çözgüden Düğüme, Düğümden Motife Bergama Halıları*. İskitler/Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, 2020.
- Atalay, Besim. *Divanü Lügat-İt Türk. Kaşgarlı Mahmud*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi, 2006.
- Begiç, H. Nurgül. *Türk Keçecilik Sanatı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., 2017.
- Begiç, H. Nurgül. ve Öz, Ceren. “Geleneksel El Sanatlarımızdan “Palu Çakması” nın Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Çalışma”. 29. Cilt. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2019), s. 181-190.
- Türkler Ansiklopedisi*. Bekir Deniz. 4 Cilt. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002
- Türkler Ansiklopedisi*. Bekir Deniz. 11 Cilt. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2002.
- Deniz, Bekir. *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayımları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000.
- Durmuş, İlhami. *Osmanlı Dönemine Kadar Kızılcahamam-Çamlıdere Çevresi, Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam-Çamlıdere Yöresi*. Ankara: Eğitim ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1997.
- Erdoğan, Abdülkerim. *Çamlıdere Tarih ve Kültür Atlası*. Ankara: Kültür Yayınları, 2011.
- Erzen, Arif. *İlkçağ'da Ankara*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1946.
- Gürgünoğlu Kırzioğlu, Neriman. *Altaylar' dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Harvey, Janet. *Traditional Textiles of Central Asia*. London: Thames and Hudson, 1996.
- Kuzay Demir, Gonca. “Kent İmgelerinin Değerlendirilmesi Bakımından Manisa”. Manisa: *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13-1 (2015) s. 500-512.
- Öngen, Ayşe Gamze. “Çağdaş Türk Kırtikli Dokuma Sanatçıları”. *Akdeniz Sanat Dergisi*. 9 (2016), s. 61.
- Türkler Ansiklopedisi*. Fikri Salman. 4 Cilt. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Soysaldı, Aysen. *Düz Dokuma Teknikleri ve Desen Çizim Teknikleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Desen Ofset San.ve Tic. A.Ş., 2009.
- Türkler Ansiklopedisi*. İlhami Durmuş. 4 Cilt. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- AREGEM. “Halı Dokuma Geleneği”. Erişim 21 Eylül, 2020. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-51121/hali-dokuma-gelenegi.html>

KAYNAK KİŞİLER

Atasoy, Zeycan, (1936), Ankara Çamlıdere Avdan köyü, okur yazar değil, ev hanımı.

Bülbül, Zeliha, (1936), Ankara Çamlıdere Avdan köyü, ilk okul mezunu, ev hanımı.

Davarcı, Satı, (1958), Ankara, Çamlıdere, Sarıkavak Köyü, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Demet, Şerife, (1939), Ankara, Çamlıdere doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Doğan, Elfize, (1935), Ankara, Kahramankazan, Yassiören Köyü doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Durdu, Mehmet, (1979), Ankara, Çamlıdere Avdan köyü doğumlu, ilkokul mezunu, Avdan köyü muhtarı.

Hezel, Hatice, (1940), Ankara, Çamlıdere Avdan köyü doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Hezel, Kamile, (1948), Ankara, Çamlıdere doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Taşkan, Akkız, (1942), Ankara, Çamlıdere merkez doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Yazar, Güleser, (1942), Ankara, Çamlıdere, Avdan Köyü, okur yazar değil, ev hanımı.

Yıldız, Fatma, (1950), Ankara, Çamlıdere, Avdan Köyü, ilkokul mezunu, ev hanımı.